

ZADNJA IZMENA

Ann Beattie

Prestavljanje

Ženski je bilo ime Natalie in moškemu je bilo ime Larry. Že kot otroka sta bila zaljubljena; prvikrat jo je poljubil na drsalni zabavi, ko sta bila stara deset let. Odvezovala si je drsalke in ni pričakovala polju-

ba. Tudi sam ni pričakoval, da bo to storil – prišlo mu je na misel, da bi umaknil obraz z vetra, ki je pihal čez zaledenelo jezero, in nenadoma je sklonil glavo k nji. Zdelo se je povsem naravno, da jo je poljubil. Ko sta maturirala, so ga v letopisu poimenovali »razredni klovn«, toda Natalie se ni zdel posebej smešen. Več časa, kot se ji je zdelo potrebno, je porabil za to, da se je učil kemijo, in nikoli se ni smejal, če se je šalila. Prav res se ji ni zdel smešen. Hodila sta na isti kolidž v domačem mestu, toda po enem letu je odšel na večjo, pomembnejšo univerzo. Z vlakom se je vozila k njemu, da bi bila ob koncu tedna skupaj, ali pa se je on pripeljal z vlakom. Ko je diplomiral, so mu starši podarili avto. Če bi mu ga dali, ko je bil še na kolidžu, bi bilo vse veliko lažje. Čakali so in mu ga podarili tistega dne, ko je diplomiral, tako so ga prisilili, da je hodil k vajah za diplomo. Zdelo se mu je, da so njegovi starši čudoviti ljudje, in tudi Natalie jih je imela po svoje rada, toda zoprni so ji bili njihovi previdni nasmeški in popolna tempiranost. Bali so se, da se bo poročil z njo. Navsezadnje se tudi je. Po kolidžu se je vpisal na podiplomski študij in datum poroke je določil za šest mesecev vnaprej, tako da je bila po končanih izpitih prvega semestra. Tako je lahko posvetil svoj čas študiju kemije.

Ko se je poročila z njim, je imel avto že osem mesecev. Še vedno je dišal kot povsem nov avto. V njem ni bilo nikoli nič narobe. Še strgalo za led je bilo v predalu za rokavice. Na zadnjem sedežu ni bilo niti puloverja niti zgubljenih rokavice. Vsak konec tedna je avto posejal, potem ko ga je opral v avtopralnici. Ob petkih zvečer, na poti v kakšno poceni restavracijo ali v kino za dolar, je ustavil pri avtopralnici in ona je izstopila, da je lahko posejal vso notranjost avtomobila. Naslonila se je na kovinsko steno avtopralnice in opazovala, kako ga čisti.

Nista pričakovala, da bi zanosila. In tudi ni. Pričakoval pa je, da bo skrbela za to, da bo stanovanje čisto in da mu bo v tako tesnem prebivališču čim manj v napoto, kadar bo študiral. Toda stanovanje je bilo razmetano, in kadar je pozno ponoči študiral, ga je motila in ga poskušala pregovoriti, naj gre spat. Enkrat na teden je imel predavanje v kemijskem razredu in pogosto mu je govorila, da je ravno tako slabo, če se pripravljaš preveč, kot če se pripravljaš premalo. Ni bila prepričana, da temu zares verjame, toda bila je njena najljubša fraza. Včasih jo je ubogal.

Ob torkih, ko je imel predavanje, ga je odložila pred šolo in se potem odpeljala v supermarket po tedenskih nakupih. Navadno si pred nakupovanjem ni sestavila seznama, toda ko je pripeljala na parkirišče, je iz torbice potegnila listek in si zapisala nekaj reči, medtem ko je v mrazu sedela v avtomobilu. Če je imela napisanih vsaj nekaj stvari, ji je to pomagalo, da se ni brezsilno potikala po trgovini in kupovala reči, ki jih nikoli ne bo potrebovala. Pred tem je kupila več loncev in konzerv s hrano, ki jih ni potrebovala ali pa bi tudi brez njih zlahka shajala. Bolje se je počutila, če je imela seznam.

Pred šolo ga je odložila spet ob sredah, ko je imel dva seminarja. Skupaj sta mu vzela vse popoldne. Včasih se je potem odpeljala iz mesta, v predmestje, in nakupovala tam, če je bilo treba kaj kupiti. Sicer pa je odšla v muzej, ki ni bil daleč, vendar je bilo z avtobusom težko priti do njega. Tam so imeli kip, ki se ga je silno želela dotakniti, toda paznik je bil vedno zraven. Prihajala je tako pogosto, da ji je sčasoma paznik začel kimati v pozdrav. Spraševala se je, ali bi ga lahko pripravila do tega, da bi za nekaj sekund – samo za toliko časa – obrnil glavo, da bi lahko pogladila kip. Seveda si ga nikoli ne bi drznila prositi. Potem ko se je sprehodila po muzeju in si vsaj dvakrat ogledala kip, je odšla v trgovinico s spominki, kupila nekaj razglednic in sedla na eno od muzejskih klopi, oblazinjenih s črnim skajem, nad glavo ji je bingljaj Calderjev mobil, ter pisala prijateljem. (Nikoli ni pisala pisem.) Razglednice je vtaknila v torbico in jih oddala, ko je odšla iz muzeja. Toda še preden je odšla, je v restavraciji spila kavo: tam je videla matere, kako so se bodle z otroki, in ženske, oblečene v nenavadne obleke, kako so stikale glave in se pogovarjale, tiho, kot da so zaljubljeni.

Ob četrtek je bil avto njegov. Po pouku se je odpeljal na obisk k svojim staršem in k prijatelju Andyju, ki je bil ranjen v Vietnamu. Enkrat na mesec je odšla z njim, vendar je morala biti prave volje. Andyjeva prisotnost jo je spravljal v zadrego. Govorila mu je bila, naj ne hodi v Vietnam – da lahko dokaže svoj patriotizem tudi kako drugače –, in končno, ko sta ga z Larryjem obiskala in ko je videla Andyja v motorizirani postelji v hiši njegovih staršev, se je tudi Larryju zazdelo, da ji ni več treba hoditi tja. Andy se ji je opravičil. V zadrego jo je spravljal, ko se ji je ta moški, ki ga je naletna mina odnesla visoko v zrak, ki je izgubil nogo in ni mogel več dobro uporabljati rok, cinično nasmehnil in dejal: »Prav si imela.« Zdelo se ji je tudi, da bi rad slišal, kaj bo rekla sedaj, in da jo bo zdaj ubogal. Nič več mu ni imela povedati. Andy se je dvignil, opirajoč se na desno roko, ki je bila močnejša, zgrabil ograjo ob robu postelje in jo včasih prijel za roko. V rokah je bil še vedno šibak, toda zdravniki so govorili, da si bo sčasoma lahko desno roko spet povsem okrepil. Premagati se je morala, da ga ni zgrabila za roko, ko jo je prijel, saj je začutila, kako bi rada spet stisnila energijo vanj. Bolestno jo je zanimalo, kakšen je občutek, ko te vrže od tal – ko se dvigneš in treščiš dol. Ko sta ga prvokrat obiskala, se je šel Larry zaradi Andyja razrednega klovna, pripovedoval je smešnice in se smejal na ves glas.

Enkrat ali dvakrat je Larry pripravil Andyja do tega, da ga je spravil na voziček, ga naložil v avto in ga odpeljal v bar. Nekoč jo je Larry poklical, bil je precej pijan, in dejal, da ga to noč ne bo domov – da bo prespal pri starših. »Moj bog,« je dejala. »Menda ne boš Andyja pijan vozil domov?« »Kaj za vruga pa se mu še lahko zgodi?« je odvrnil.

Larryjevi starši so jo krivili za to, da Larry ni srečen. Njegova mati je bila lahko ljubezniva z njo le kratek čas, potem pa je začela svojo

kritiko zastirati z vprašanji. »Prepričana sem, da človeku izredno pomaga dobra prehrana,« je govorila njegova mati. »Tako veliko dela, da najbrž potrebuje tudi dosti vitaminov, kaj misliš?« Larryjev oče je bil tiste vrste moški, ki si išče konjičke, da bi se izognil svoji ženi. Njegovi konjički so bili modeliranje čolnov, popravljanje ur in fotografija. Slikal se je pri modeliranju čolnov in popravljanju ur in potem podarjal fotografije v kartonskih okvirih Natalie in Larryju za božič ali rojstni dan. Larryjeva mati si je zelo prizadevala, da bi ohranila čim tesnejše stike s svojim sinom, in vedela je, da je Natalie nima zelo rada. Nekoč ju je obiskala sredi tedna in Natalie, ki ni vedela, kaj bi z njo, jo je odpeljala v muzej. Pokazala ji je kip in njegova mati ga je ošinila, potem pa se ni več zmenila zanj. Natalie jo je zaradi njenega slabega okusa sovražila. Slab okus je imela tudi pri puloverjih, ki jih je dajala Larryju, vendar jih je vseeno nosil. V njih je bil videti tako, kot da prihaja s kolidža. Ves svet se ji je gnusil.

Ko je Natalie umrl stric in ji zapustil volvo letnik 1965, sta se nemudoma odločila, da ga prodata in porabita denar za počitnice. V časopis sta dala oglas in več ljudi je klicalo. Nekaj klicev je bilo v torek, ko je Larry učil, in Natalie je ugotovila, da se otepa ljudi. Neki ženski je dejala, da ima avto že preveč prevoženih milj, in omenila je rjo na karoseriji, ki je ni bilo; nekemu drugemu kupcu, ki je bil zelo vztrajen, je rekla, da je avto že prodan. Ko se je Larry vrnil iz šole, mu je pojasnila, da je zato snela slušalko z vilic, ker je toliko ljudi klicalo zaradi avtomobila, in ker se je odločila, da ga sploh ne bo prodala. Lahko bi vzela nekaj denarja od svojih prihrankov in odšla na potovanje, če hočeta. Avta pa ni hotela prodati. »Nima avtomatskih prestav,« je dejal. »Ne boš ga znala voziti.« Odvrnila je, da se lahko nauči. »Stalo bo, da ga bova zavarovala,« je dejal, »pa še star je in najbrž ni niti zanesljiv.« Hotela je obdržati avto. »Vem,« je dejal, »ampak to nima nikakršnega smisla. Ko bova imela več denarja, boš lahko imela avto. Lahko boš imela novejšega, boljšega«.

Naslednjega dne je odšla k avtomobilu, ki je bil parkiran na privozu pri stari gospe, ki je živela v sosednji hiši. Ime ji je bilo gospa Larsen in ni več vozila avtomobila, zato je dejala Natalie, da lahko tam pušča svoj drugi avto. Natalie je odprla avtomobilska vrata, sedla za volan in položila roke nanj. Volan je bil oblečen v oluščeno rumeno-črno plastično prevleko. Potegnila jo je z njega. Nekaj koščkov penaste gume se je še držalo volana. Potrgala jih je. Pod prevleko je bil volan temnordeč. S prsti je potegnila okoli in okoli volana. Avto ji je pripeljal bratranec Burt – mlad oportunist, šestnajst let star, ki je dejal, da ga bo pripeljal sto milj od svojega do njunega doma za dvajset dolarjev in avtobusno karto za nazaj. Niti vprašala ga ni, ali bi ostal na večerji, in Larry ga je odpeljal na avtobusno postajo. Vprašala se je, ali je cigareto v pepelniku pustil Burt ali pokojni stric. Niti tega se ni mogla spomniti, ali je stric kadil. Presenetilo jo je, da ji je zapustil avto. Ta avto je bil veliko udob-

nejši od Larryjevega in notri je lepo dišal. Dišal je malce podobno, kot diši polje po pomladnem dežju. Z glavo je podrgnila po oknu naprej in nazaj in potem stopila iz avta ter šla obiskat gospo Larsen. Prejšnjo noč se je nenadoma domislila fanta, ki je vsak večer prinesel stari gospe večerni časopis; videti je bil dovolj star, da bi znal voziti, in najbrž je znal predstavljati. Gospa Larsen se je strinjala z njo – prepričana je bila, da bi jo lahko naučil. »Seveda pa ima vse svojo ceno,« je dejala stara gospa.

»To vem. Nameravala sem mu plačati,« je odvrnila Natalie, in ko je zaslišala svoj glas, je presenečena ugotovila, da je bila tudi sama slišati stara.

Vzela je list in napravila seznam stvari v njenem stanovanju. Larry se je nekega večera, ko je igral košarko v telovadnici, seznanil z zavarniškim agentom, ki mu je dejal, da bi morala imeti za primer tatvine seznam vseh svojih premičnin. »Kaj pa je sploh kaj vredno?« je rekla, ko ji je povedal. To je bil njen prvi prepir po skoraj enem letu – no, prvokrat po enem letu sta vsaj povzdignila glasove. Povedal ji je, da so nekateri kosi pohištva, ki sta ga dobila od njegovih starih staršev, ko sta se poročila, antikviteti, in moški iz telovadnice je dejal, da jih morata, če jih že ne bosta vsako leto dala oceniti, vsaj fotografirati in shraniti slike v sefu. Larry ji je rekel, naj fotografira omaro (v kateri je hranila perilo), klavir, ki je imel na pokrovu vdelan okrask iz biserne matice (nobeden od njiju ni znal igrati), in mizo z ročno izrezljanimi ročaji in marmorno ploščo. V trgovini ji je kupil fotoaparatus Instamatic, skupaj s filmom in flešem. »Zakaj ti ne napraviš tega?« je vprašala, in začel se je prepir. Dejal ji je, da ne spoštuje njegovega poklica in da nima nikaršnega razumevanja za to, koliko študija je potrebna, da napraviš magisterij iz kemije.

Tistega večera je odšel z dvema prijateljema v telovadnico igrati košarko. Vrh fotoaparata je namestila majhen kockast fleš, vstavila film in zaprla hrbtno stran. Najprej je šla h klavirju. Nagnila se je naprej, da je bila dovolj blizu, da je lahko jasno videla intarzijo, toda ugotovila je, da s take bližine v sliko ne spravi vsega klavirja. Odločila se je, da posname dve fotografiji. Potem je fotografirala omaro tako, da je bilo eno krilo vrat odprto in je bilo mogoče videti brisače in rjuhe, ki so bile zložene v njej. Nobenega razloga ni imela za to, da so vrata odprta, razen da se je spomnila na *Perry Mason show*, kjer so detektivi vse fotografirali s široko odprtimi vrati. Fotografirala je mizo, še prej pa je z nje umaknila svetilko. Ostalo je še osem slik. Odšla je k ogledalu v njuni spalnici in dvignila aparat nad glavo, ga nagnila pod kotom in fotografirala svojo podobo v ogledalu. Slekla si je hlače in sedla na tla in se nagnila nazaj ter usmerila aparat k svojim nogam. Potem je vstala in si fotografirala stopala, tako da se je nagnila naprej in obrnila aparat navzdol. Na gramofon je dala svojo najljubšo ploščo: Stevieja Wonderja, ki poje »For Once in My Life«. Zalotila se je, da razmišlja o tem, kako bi

bilo, če bi bila slepa, če bi morala čutiti stvari, da bi jih lahko videla. Razmišljala je o kipu iz muzeja – raztegnjeni gomili, prepleteni, gladek siv kamen, bleščoč kot morski prod. Fotografirala je kuhinjo, kopalnico, spalnico in dnevno sobo. Ostal je še en posnetek. Levo roko si je položila na stegno z dlanjo navzgor in jo z manjšo težavo – aparat je imela naslonjen k vratu kot violino – fotografirala z desno roko. Naslednji dan je imela prvo uro vožnje.

Pred njena vrata je prišel opoldne, tako kot je obljubil. Imel je dolg šal kostanjaste barve, ob katerem so se zdele njegove modre oči zares izredne. Prej ga je videla samo z okna, kadar je stari gospe prinesel časopis. Bil je malce živčen. Upala je, da gre le za bojazen najstnika, ki se sooča z odraslo osebo. Potrebovala je to, da mu ugaja. O mehaničnih rečeh se ni učila z lahkoto (Larry ji je dejal, da bi kupil »pravi« fotoaparat, a da nima časa, da bi jo učil ravnati z njim), zato je hotela, da je potrpežljiv. Sedel je na pručki v dnevni sobi, še vedno v plašču in šalu, in ji razlagal, kako deluje prestavna ročica. Z roko je zamahnil po zraku. Njegov gib jo je spomnil, kako so vesoljci pozdravili zemljane v nekem znanstvenofantastičnem filmu, ki ga je pred kratkim gledala v televizijskem nočnem programu. Prikimala je. »Koliko –« je začela, vendar jo je prekinil in dejal: »O tem, koliko je vredno, boste presodili, ko se boste naučili.« Bila je presenečena in vprašala se je, ali to ne pomeni, da ji namerava veliko zaračunati. Si bo kriva sama in mu bo morala plačati, ko bo povedal svojo ceno po končanih urah? Toda imel je pošten obraz. Morda mu je bilo le nerodno govoriti o denarju.

Nekaj ulic je vozil sam, ona pa je morala opazovati njegovo roko na prestavni ročici. »Čutite, kako gre avto?« je vprašal. »Zdaj boste predstavljali vi.« Prestavil je. Avto je malce poskočil, zabrundal in spremenil hitrost. Star avto je, zato ni prav lahko predstavljati, je dejal. Sedela je čisto spredaj, zato se je, ko je prestavil, močno zagugala nazaj – močnejše, kot bi bilo potrebno. Skoraj podzavestno mu je hotela pokazati, kako dober učitelj je. Ko je bila na vrsti, da pelje, je avto obtičal. »Kar mirno,« je dejal. »Počasi spuščajte sklopko. Ne smete kar tako dvigniti noge.« Spet je poskusila. »Tako, ja,« je rekel. Pogledala ga je, ko je bil avto v tretji. Sedel je na sedežu in gledal skozi okno. Napovedali so sneg. Bil je četrtek. Čeprav bo Larry obiskal starše in se ne bo vrnil do petka pozno popoldne, se je odločila, da bo z naslednjo uro počakala do torca. Če bi se vrnil prej, bi odkril, da se uči voziči, ona pa ni hotela, da ve. Fanta, ki mu je bilo ime Michael, je vprašala, ali misli, da bo do naslednje ure pozabila vse, kar jo je naučil. »Spomnili se boste,« je rekel.

Ko sta se vrnila na privoz pri stari gospe, se je avto na poti navzgor ustavil. Imela je težave s prestavljanjem. Fant je položil roko na njeno in sunil zapestje naprej. »Bojim se, da boste morali biti s tem avtom malo bolj grobi,« je dejal. Tistega popoldneva, potem ko je odšel, je napravila omako za špagete, nasekljala je poper in čebulo in gobe. Ko je bila omaka kuhana, je poklicala gospo Larsen in dejala, da bo prinesla

večerjo. Ponavadi je enkrat na teden večerjala s staro gospo. Stara gospa je njenim jedem pogosto dodala ščepec cimeta, češ da ima boljši okus kot sol, kajti odkar ji je začel pešati voh, je morala biti hrana bolj začinjena, da je lahko zaznala njen okus. Nekoč je potresla cimet po klobasi. Ko sta zdaj jedli, je Natalie vprašala staro gospo, koliko plačuje fantu za to, da ji prinese časopis.

»Dolar na teden mu dam,« je odgovorila stara gospa.

»Je ceno postavil on ali vi?«

»Sam je postavil ceno. Rekel mi je, da ne bo vzel veliko, ker mora na poti domov tako ali tako po tej ulici.«

»Danes me je veliko naučil o avtomobilu,« je rekla Natalie.

»Zelo čeden je, kajne?« je dejala stara gospa.

Larryja je vprašala: »Kako je s tvojimi starši?«

»Dobro,« je odvrnil. »Ampak skoraj ves čas sem bil z Andyjem. Kmalu bo imel rojstni dan, pa je v depresiji. Šla sva na obisk k Moseu Allisonu.«

»Grdo se mi zdi, da skoraj nihče drug nikoli ne obiše Andyja,« je dejala.

»Težko je z njim. Pripoveduje ti o vsem, kar mu pač pade na pamet, in sploh se ne moreš pretvarjati, da njegove težave niso tako velike. Samo sedeti moraš tam in kimati.«

Spomnila se je, da je Andyjeva soba videti kot kaka telovadnica. Po tleh so bile raztresene ročke in uteži. Imel je celo hulahup obroč psihe-delične roza barve, ki si ga je moral nastaviti na komolec in potem premikati roko v tako velikih krogih, da bi se obroč zasukal. Tega ni mogel napraviti. Ležal je v postalji z obročem za vratom, prijel se je za stranici in dvignil vrat z blazine. Njegove roke so bile komaj dovolj močne za to, prav res, toda vrat je lahko privzdignil brez težav, tako se je pretvarjal, da ga je dvignil z rokami, ki so vlekle za zanko. Njegovi starši so mislili, da je to posebna vaja, ki se jo je naučil.

»Kaj si počela danes?« je zdaj vprašal Larry.

»Skuhala sem špagete,« je rekla. Skuhala jih je dan poprej, toda zdelo se ji je, da mu zato, ker je tudi sam zelo skrivnostno govoril o času, ki ga je prebil proč od nje (začel je izmenično odgovarjati z »v laboratoriju« in »v telovadnici«), ne dolguje poštenega odgovora. Tega dne je oddala film in potem je sedla k šanku v trgovini ter spila skodelico kave. Kupila si je cigarete, čeprav ni kadila že od gimnazije. Pokadila je mentolovo cigareto in potem odvrгла zavojček v smetnjak pred trgovino. V ustih je imela še vedno hladno občutek.

Vprašal jo je, ali ima kakšne načrte za konec tedna.

»Ne,« je dejala.

»Počniva kaj, kar bi rada počela. V laboratoriju imam zdaj nekaj časa v dobrem.«

Tistega večera sta jedla špagete in delala načrte in naslednjega dne

sta se odpeljala na deželo, v tovarno, kjer so izdelovali lesene igrače. V razstavnem prostoru je stresal in sukal marioneto medveda. Ona si je ogledovala majhnega gugalnega konjička, ritmično je potiskala prst navzgor in navzdol po hrbtu konjička, da se je gugal. Ko sta odšla, sta s seboj odnesla katalog igrač, ki bi jih lahko naročila. Vedela je, da kataloga nikoli več ne bosta odprla. Na poti v muzej sta se ustavila, da bi oprala avto. Ker je bil konec tedna, je v vrsti čakalo kar precej avtomobilov. Stala sta za modrim cadillacom, ki se je premikal naprej kakor sam od sebe, brez voznika. Ko se je cadillac premaknil v pralnico, je iz njega skočil možic. Stopil je na prste, da bi dosegel avtomat za kovance in pognal pralnico. Podvomila je o tem, da je sploh pet čevljev visok.

»Poglej tega reveža,« je dejal.

Možic je pral svoj avto.

»Ko bi Andy vsaj lahko več hodil ven,« je rekel Larry. »Ko bi se vsaj lahko znebil tega občutka, da je samo on iznakažen... Mogoče bi mu koristilo, če bi za kak teden prišel k nama.«

»Ali ga boš v vozičku odpeljal s seboj v laboratorij?« je vprašala. »Ves dan že ne bom skrbela za Andyja.«

Obraz se mu je spremenil. »Mislil sem samo za kak teden,« je dejal.

»Ne bom,« je rekla. Pomislila je na fanta in na avtomobil. Skoraj se je že naučila voziti avto.

»Mogoče, ko bo toplo,« je rekla. »Ko bi šla lahko v park ali kaj takega.«

Ničesar ni rekel. Možic je brisal svoj avto. Ko sta prišla na vrsto, je obsedela. Razmišljala je o tem, kako je Larry nima pravice prositi, da bi skrbela za Andyja. Voda je škropila iz cevi in tolkla po avtomobilu. Razmišljala je o Andyju, o gozdu v noči, o tem, kako je stopil na mino, kako ga je vrglo v zrak. Vprašala se je, ali ga je vrglo v ložo, tako da je pristal drugje, kot je hodil, ali pa ga je odneslo naravnost navzgor, tako kot bi odprl dežnik. Andy je bil čudovit drsalec. Vsi so mu zavidali njegove dolge, lagodne zavoje, noge je imel postavljene lepo skupaj in telo je imel pod popolnim kotom. Nikoli ni videla, da bi imel na ledu kakšno nezgodo. Niti enkrat. Andyja je spoznala in skupaj sta drsala na Parkerjevem ribniku osem let, preden so ga vpoklicali.

Prejšnjo noč, ko sta z Larryjem končevala večerjo, jo je vprašal, ali namerava voliti za Nixona ali za McGoverna. »Za McGoverna,« je odvrnila. Kako je mogoče, da tega ni vedel? Takrat se je zavedela, da sta si bolj tuja, kot je mislila. Upala je, da se bo ob volitvah sama odpeljala na volišče – da ne bo šla z njim in da ne bo šla peš. Načrtovala je, da ne bo rekla stari gospe, naj gre z njo, saj so bile to edine volitve, ko je lahko preprečila, da bi Nixon dobil kakšen glas.

V muzeju se je ustavila ob kipu, vendar mu ga ni pokazala. Ni ga pogledal. Pogledal je zraven, nad kip, sliko Francisa Bacona. Lahko bi samo majčkeno premaknil oči in videl bi kip in njo, kako stoji in strmi.

Po naslednjih treh urah je znala peljati avto. Zadnjič in predzadnjič,

ko sta imela uri pozneje kot prvokrat, sta se ustavila v trgovini in kupila časopis za staro gospo, da bi mu prihranila pot, ki bi jo moral še enkrat opraviti peš. Ko je po zadnji uri prišel iz trgovine s časopisom, ga je vprašala, ali bi šla na pivo, da proslavita.

»Seveda,« je dejal.

Odšla sta po ulici do bara, ki je bil poln študentov s kolidža. Vprašala se je, ali Larry kdaj pride v ta bar. Nikoli ni omenil, da hodi.

Z Michaelom sta se pogovarjala. Vprašala ga je, zakaj ne hodi v gimnazijo. Povedal ji je, da je pustil šolo. Živel je s svojim bratom in brat ga je učil mizarstva, ki ga je že veskozi zanimalo. Na prtič je narisal risbo omar in knjižnih polic, ki sta jih z bratom v zadnjem tednu napravila in montirala v hiši dveh starih sester. V ritmu glasbe je s palcem bobnal po robu mize. Oba sta pila pivo iz težkih steklenih vrčkov.

»Gospa Larsen mi je povedala, da je vaš mož v šoli,« je rekel fant. »Kaj pa študira?«

Dvignila je pogled, presenečena. Michael nikoli prej ni omenil njenega moža. »Kemijo,« je odvrnila.

»Kemijo sem imel še kar rad,« je rekel. »No, vsaj kakšno reč.«

»Moj mož ne ve, da si me učil. Samo povedala mu bom, da znam prestavljati, in ga presenetila.«

»Ja?« je dejal fant. »In kaj si bo mislil o tem?«

»Ne vem,« je odvrnila. »Mislim, da mu ne bo všeč.«

»Zakaj?« je vprašal fant.

Njegovo vprašanje jo je spomnilo, da ima šestnajst let. To, kar je rekla, pri odraslem človeku nikoli ne bi izzvalo novega vprašanja. Odrasel človek bi pokimal ali rekel: »Vem.«

Skomignila je. Fant je napravil dolg požirek piva. »Pa se mi je zdelo čudno, da vas ni naučil sam, ko mi je gospa Larsen povedala, da ste poročeni,« je dejal.

Pogovarjala sta se o njej. Vprašala se je, zakaj ji gospa Larsen tega ni povedala, kajti tistega večera, ko sta večerjali skupaj, je gospe Larsen pripovedovala o tem, kako čudovito potrpežljiv učitelj je Michael. Mu je gospa Larsen povedala, da je Natalie govorila o njem?

Na poti k avtu se je spomnila na fotografije in vrnila se je v trgovino in vzela slike. Ko je potegnila denar iz denarnice, se je domislila, da mu bo danes morala plačati. Ozrla se je proti njemu, pred trgovino je listal revije. Bil je visok in oblečen v zelo star črn suknjič. En konec dolgega, debelega šala kostonjaste barve mu je visel čez hrbet.

»Kaj pa ste slikali?« jo je vprašal, ko sta bila spet v avtu.

»Pohištvo. Moj mož je hotel imeti fotografije najinega pohištva, če bi nama ga slučajno ukradli.«

»Zakaj?«

»Pravijo, če imaš dokaz o tem, da si imel dragocene reči, ti zavarovalnica ne bo delala težav pri povračilu.«

»Imate veliko dragocenih reči?« je vprašal.

»Moj mož misli tako,« je odvrnila.

Ko sta bila eno ulico pred privozom, je vprašala: »Koliko ti dolgujem?«

»Štiri dolarje,« je dejal.

»To še zdaleč ni dovolj,« je rekla in ga pogledala. Odprl je kuverto s slikami, medtem ko je vozila. Strmel je v sliko njenih nog. »Kaj pa je to?« je vprašal.

Zavila je na privoz in ugasnila motor. Pogledala je sliko. Ni se mogla domisliti, kaj naj mu reče. V rokah in srcu je začutila težo.

»Uf,« je dejal fant. Zasmel se je. »Nič, nič. Oprostite. Saj jih ne gledam več.«

Fotografije je vtaknil nazaj v kuverto in jo spustil na sedež med njima.

Poskušala se je domisliti, kaj naj mu reče, kako bi lahko sliko obrnila na šalo. Hotela je iz avta in pobegniti. Hotela je ostati, ne zato, da bi mu dala denar, ampak da bi sedel z njo. Segla je v torbico in vzela iz nje denarnico in potegnila ven štiri dolarske bankovce.

»Koliko let ste poročeni?« je vprašal.

»Eno,« je dejala. Pomolila mu je denar. Rekel je »Hvala« in se nagnil čez sedež in ji položil desno roko čez ramo in jo poljubil. Čutila je, kako se je njegov šal nagubal ob njenem licu. Začudilo jo je, kako tople so bile njegove ustnice v mrzlem avtu.

Umaknil je glavo in dejal. »Mislil sem, da ne bo nič narobe, če to storim.« Odkimala je. Odprl je vrata in stopil ven.

»Lahko te odpeljem do brata,« je rekla. Njen glas je zvenel votlo. Bila je v hudi zadregi, vendar ga ni mogla pustiti.

Sedel je nazaj v avto. »Lahko me peljete in pridete na pijačo,« je dejal. »Moj brat dela.«

Ko je dve uri pozneje spet prišla do avtomobila, je zagledala bel parkirni listek, ki je bil zataknjen za brisalec na vetrobranskem steklu in frfotal v vetru. Ko je odprla avtomobilska vrata in sedla, je opazila, da je pustil denar lepo zložen na predpražniku na svoji strani avta. Ni pobrala denarja. Čez čas je prižgala avto. Na poti domov ji je motor dvakrat ugasnil. Ko se je na privozu ustavila, je dolgo časa gledala denar in ga potem pustila ležati tam. Avto je pustila odklenjen v upanju, da bo denar kdo ukradel. Če bo izginil, si bo lahko rekla, da mu je plačala. Sicer pa ne bi znala opraviti s to situacijo.

Ko je prišla v stanovanje, je zazvonil telefon. »V telovadnici sem, košarko igram,« je dejal Larry. »Čez eno uro bom doma.«

»V trgovini sem bila,« je rekla. »Se vidiva potem.«

Ogledala si je slike. Sedela je na zofi in jih razvrstila, vseh dvanajst, v tri vrste po blazini poleg sebe. Slika klavirja je bila med sliko njenih stopal in sliko, na kateri se je slikala v ogledalu. Izbrala je štiri slike njunega pohištva in jih položila na mizo. Pobrala je še druge in si jih natančno ogledala. Začenjala je razumevati, zakaj jih je posnela. Foto-

grafirala je dele svojega telesa, njegove fragmente, da bi preučila posamezne koščke. Najbrž je to storila zato, ker je toliko razmišljala o Andyjevem telesu in o kosu, ki ga ni bilo več – noga, pod kolenom, na levi strani. V fantovem stanovanju je spila dva viskija z ledom in vedno, kadar je pila, je postala žalostna. Ko je gledala slike, je bila tako žalostna, da jih je pustila in odšla v spalnico. Slekla se je. Gledala je svoje telo – célo, ni imela slabe postave – v ogledalu. Avtomatična reakcija pri njej je bila, da je zagnila zavese, kadar je bila gola, zato se je hitro obrnila, stopila k oknu in to storila. Vrnila se je k ogledalu; soba je bila zdaj temnejša, in njeno telo je bilo videti lepše. Potegnila si je z rokami ob straneh in se vprašala, ali je dotik njene kože podoben, kot če bi se dotaknila tistega kipa. Prepričana je bila, da bi bil kip bolj gladek – njene roke bi zdrsnile po njegovi površini navzdol hitreje, kot bi si želela – da bi bil hladen in da bi nekako lahko začutila njegovo sivino. Te reči bi ji bile ljubše od tega, da je z rokami vlekla po svojem telesu, od nepopolnosti njene kože, od pregretega stanovanja. Če bi bila kip in če bi lahko čutila, bi ji bil občutek osamljenosti všeč.

To je bilo leta 1972 v Philadelphii.

Prevedla Staša Grahek
Iz knjige *Secrets and Surprises*, 1976